

JAARGANG 18
NUMMER 1
Adviseur: Drs. C. Salman

EIGEN KOKER

Ten geleide

Zonder trots bieden wij u het eerste nummer van deze jaargang „Eigen Koker” aan. De hierin opgenomen artikelen billijken geen gevoelens van tevredenheid of zelfingenomenheid. Zij spreken duidelijke taal, als het woord taal hier tenminste op zijn plaats is. De lezer zal dra bemerken, dat het geenszins volmaakt hoeft te zijn, wat als copy voor E.K. kan worden aangeboden en wordt geaccepteerd. Dit nummer is volstrekt onleesbaar en dit is de enige charme ervan. De onleesbaarheid van deze aflevering in zijn geheel en van de artikelen afzonderlijk is op de eerste plaats te wijten aan de geringe capaciteiten van de

schrijvers en op de tweede plaats aan de ongelukkige keuze van de onderwerpen, die alle nagenoeg dezelfde zijn. Te weinig afwisseling is het noodzakelijk gevolg!

U begrijpt, dat het ten zeerste gewenst is een meer capabele redactie te vormen, wil men alle bezwaren, die de inhoud van dit nummer aankleven in de toekomst vermijden. U bent, met of zonder copy, van harte welkom op de eerstvolgende redactievergadering, die op het aanplakbord zal worden aangekondigd.

De enige leraar, die zich mag verheugen in het bestaan van zijn „fanclub”, neemt, nadat hij vier jaar onze school met zijn aanwezigheid heeft geëerd, ijlings de benen. Het was ons al opgevallen, dat zijn haren met het voortschrijden der jaren meer en meer een verticale stand begonnen in te nemen, zodat de aankondiging van zijn vertrek ons nauwelijks meer ver-

baasde. (Wij hopen spoedig zijn voorbeeld te volgen). Waarschijnlijk zullen wij in de volgende E.K. een gesprek met de heer Elling publiceren. Wij wensen hem echter nu reeds van harte: „Vaarwel”.

Hoe onwaarschijnlijk het ook klinkt, ons blad heeft zijn eerste abonnee „buitengaats”. Een meneer in Groningen heeft, om welke redenen dan ook, belangstelling voor E.K. (Van harte welkom, meneer in Groningen; u kunt uw abonnement betalen, door een bedrag van f 3.00 te gireren ten name van Eigen Koker, p.a. H. de Keyzerstraat 1 te Hoorn. Bij voorbaat dank). Wie volgt?

Tenslotte wensen wij u namens onze collegae een zeer fijne vakantie, een zalig Kerstmis en ’n prettige verpozing met de lectuur van Eigen Koker.

PETER BUUR

P.S. Zie ook de advertentie op pag. 8

Het werk van de schrijver Nescio (pseudoniem voor J. H. F. Grönloh) werd lange tijd nauwelijks gelezen. De laatste jaren wordt er echter aan deze schrijver veel meer aandacht geschonken en terecht mijns inziens. Nescio werd geboren in 1882. Zijn oeuvre is niet uitgebreid. Het bevat enkele verhalen en een aantal korte schetsen. In 1911 werd de Uitvreter gepubliceerd, dat in 1918 samen met de Titaantjes en Dichtertje in boekvorm is uitgegeven. Hieraan werd later Mere Tekel toegevoegd. In 1961 verscheen Boven het dal, een verzameling schetsen en verhalen. Nescio verzorgde hiermee zelf zijn literaire nalatenschap; hij stierf enkele

NESCIO

maanden later. Het februari-nummer van 1962 van Tirade was geheel gevuld met een keuze uit tot dan toe ongepubliceerd werk.

Voor het feit dat Nescio pas later bekendheid kreeg zijn twee redenen aan te wijzen. Allereerst schreef Nescio in een veel dagelijks taal dan in zijn tijd de gewoonte was, zo maakt hij een herhaaldelijk gebruik van de inversievorm: zag-i, zat-i enz. en komen b.v. in een verhaal als de Uitvreter de woorden dan en toen veel voor. Maar van deze spreektaal weet Nescio op een grandioze manier gebruik te maken. Een tweede oorzaak is dat over het werk van Nescio een zware melancholie ligt, een teleurgesteld idealisme, een zich willen maar niet kunnen verheffen uit de dagelijkse sleur. Dit zijn juist verschijnselen waarmee de mens zich nu veel meer bezighoudt dan vroeger en thema's die zo vaak in de moderne literatuur behandeld worden. Het werk van Nescio is eigenlijk heel monotoon, zowel naar vorm als inhoud. Er gebeurt weinig spectaculairs. Het komt steeds weer op het zelfde terug. - „Het is God zelf die in herhalingen valt” - zegt de schrijver ergens als een soort excuus. De natuur speelt door haar herhalingen (het eeuwig stromen van het water, het steeds weer op- en ondergaan van de zon) een

water staarde. - „Nee,” zei Japi, „ik ben niets en ik doe niks. Eigenlijk doe ik nog veel te veel. Ik ben bezig te versterven. Het beste is, dat ik maar stil zit; bewegen en denken is goed voor domme mensen. Ik denk ook niet. 't Is jammer dat ik eten en slapen moet. 't Liefst zou ik dag en nacht blijven doorzitten. Japi is gelukkig maar wil nog meer. Hij gaat op zekere dag carrière maken, gaat naar kantoor, naar Parijs, naar Afrika, - „Uitvreten deed-ie niet meer” - maar hij keert terug en is diep teleurgesteld. En op een zomermorgen stapt hij van de Waalbrug af. - „Op zijn kamer vonden ze een stok die van Bavink had gehoord en aan de muur zes briefjes met G.V.D. erop en één met ziezoo. De rivier is sedert naar 't Westen blijven stromen en de mensen zijn blijven voorttobben. Ook de zon komt nog op en iedere avond krijgen Japi zijn oude lui het Nieuws van den Dag nog.”

Kees Fens, die een groot bewonderaar van Nescio is, zegt van hem: „Hij bepaalt zich, wijs geworden slechts tot de werkelijkheid, maar is zo onwijs gebleven soms naar meer te verlangen.”

Zo gaat het met de Titaantjes. Een groepje van artiesten die allemaal eens hun grote werk zullen maken. Eens zullen ze iets

doen, wat weten ze niet. Ze zullen de burgers wel eens laten zien hoe het moet. Het ergste wat voor hun bestaat is bewegelijk worden. „Een nieuwe tijd zou aanbreken!” Maar als Koekebakkertje na zes jaar zweren terugkeert bemerkt hij dat het anders gelopen is. Even lijkt het alsof hij zijn doel bereikt heeft, al is dit doel een hoger dan dat, wat ik hiervoor heb genoemd, nl. een volledig opgenomen zijn in de eentonigheid, in de eindeloosheid, wat voor Nescio een gelijk zijn aan God betekent zoals uit het volgende citaat blijkt: „En in ootmoed pijp ik nog eens aan en voel mij God de oneindigheid zelf. Doelloos zit ik, Gods doel is de doelloosheid.” (Titanen - hemelbestormers) „Maar voor geen mensch is het weggelegd dit bij voortduring te beseffen.” Dan bemerkt hij dat Hoyer een atelier heeft met een Bocharakleedje en een clubstoel waar hij in wegzakt. En dat Bekker op de deur staat: P. Bekker, Agentuur en Commissiehandel, en een klant op bezoek heeft uit Bordeaux.

Kees heeft een vrouw die goed voor hem is, want „midden in de week heeft-ie 'n schoone zakdoek. Bavink zal tenslotte gek worden omdat hij er niet meer tegen op kan. Vier en dertig ondergaande zonnen heeft hij geschilderd. „En toch staat-ie er weer iedere avond.” Dan wordt ook Koekebakkertje een wijs en bedaard man. „Hij schrijft maar en ontvangt zijn schamel loon en geeft geen ergeris. Gods troon is nog ongeschokt. Zijn wereld gaat haar gang maar. Af en toe glimlacht God even om de gewichtige heeren die denken dat ze heel wat betekenen. Nieuwe Titaantjes zijn al weer bezig kleine rotsblokjes op te stapelen om 'm van z'n verhevenheid te storten en dan de wereld eens naar hun zin in te richten. Hij lacht maar en denkt: goed zo jongens zo mal als je bent, ben je me toch liever dan die mooie wijze heeren. 't Spijt me dat je je nek moet breken en dat ik die heeren moet laten gedijsen, maar ik ben ook God maar. En zoo gaat alles z'n gangetje en weer hem die vraagt. Waarom?”

Met behulp van enkele citaten heb ik hier getracht enkele aspecten van Nescio's werk te belichten. Er resten er uiteraard nog vele, die zult u echter zelf kunnen ontdekken door het werk van Nescio te lezen. Echt „lezen” en dan zult u het ongetwijfeld willen herlezen.

Margot.

SPEL

SAMUEL BECKETT

Het doek gaat open, een schijnwerper gloeit aan. Op het toneel worden drie urnen zichtbaar, waaruit de hoofden steken van twee vrouwen en een man. Wezenloos en leeftijdsloos staren zij voor zich uit. Een halfverstaanbaar gemompel stijgt op. De schijnwerper richt zich op de eerste vrouw, toonloos spreekt zij haar claus uit: „Ik zei tegen hem, geef haar op”.

Het stuk is begonnen. Het Spel van Samuel Beckett.

Samuel Beckett werd in 1909 in Dublin geboren. Van 1923 tot 1927 was hij leerling van het beroemde Trinity College. In 1928 vertrok hij als leraar Engels naar Parijs, waar hij onmiddellijk in contact kwam met de literaire kring rond James Joyce, die toen werkte aan zijn eerste versie van zijn „Work in Progress”. „Evenals Joyce”, zegt Beckett's biograaf Richard N. Coe, „was hij geïntrigeerd door woorden, maar terwijl voor de auteur Finnégans Wake taal een intiem onderdeel was van het mysterie der schepping, zijn voor Beckett woorden het voorname bestanddeel van de kunst der mislukking; zij vormen die ondoordringbare barrière van taal, die ons voor altijd belet te weten wie wij zijn, wat wij zijn.”

Na in 1931 nog korte tijd Frans gedoceerd te hebben aan het Trinity College in Dublin, begon Beckett's zwerftocht door Engeland, Frankrijk en Duitsland. Maar in 1937 vestigde hij zich definitief in Parijs, sindsdien enkel onderbroken door korte bezoeken aan Ierland, en een verblijf in de Vaucluze tijdens de oorlogsjaren, waar hij zich verborgen hield voor de Gestapo. In 1938 begon Beckett gedichten in het Frans te schrijven, en vanaf 1945 proza. In 1952 raakte Beckett's unieke oeuvre, via de doorbraak van „Wachten op Godot” eindelijk bekend buiten de kleine kring van intimi. In de twee landlopers uit dit stuk, Vladimir en Estragon, op het toneel rondhangend, in af-

wachting van...., en voor wie een verschrikkelijke, nutteloze eeuwigheid van wachten opdoemt, heeft Beckett waarschijnlijk het indringendste beeld gegeven van de hedendaagse mens, dat in de literatuur van onze dagen bekend is.

In 1955 volgde de Nederlandse première van dit stuk, waarmee ook voor ons land de moderne toneelschrijfkunst plotseling 'n feit was. Sindsdien heeft Beckett zich als initiator én als meester van het internationaal avant-gardetoneel weten te handhaven met achtereenvolgens: Eindspel 1957, Krapp's laatste band 1958, Gelukkige dagen 1961 en Spel 1964.

Van het laatste stuk maakte ik de voortreffelijke uitvoering mee door leden van het „zoldertheater”.

Dit stuk geeft weer DE driehoeksverhouding vrouw-man-vrouw.

De eerste vrouw is jalours op de 2e vrouw, die omgang heeft met haar man. De man verkeert in

twijfel en de tweede vrouw bezit een wankele zelfverzekerdheid. Deze driehoeksverhouding heeft Beckett ontdaan van de overbodige franje. Hij geeft alleen het naakte beeld van de verhouding.

Geen persoonlijke interpretatie dus, noch voor acteur, noch voor toeschouwer. De situatie is volkomen statisch, de personen zijn volkomen vergroeid met hun urnen. Zij zijn dood, of zij moeten nog geboren worden. Zij spreken vanuit een verleden of vanuit een verre toekomst. Het stuk is dus niet aan tijd gebonden, het kan ieder ogenblik beginnen, het kan ook ieder ogenblik ophouden.

Het stuk vordert, steeds richt de schijnwerper zich op een van de drie spelers die dan voortgaat met zijn verhaal van de verhouding.

Verband tussen de teksten van de spelers is er niet. De verhouding wordt verteld door drie verschillende personen. Zij praten langs elkaar heen en breken elkaar af, wanneer de schijnwerper, die in het stuk de rol van inquisiteur vervult, het uitdaagt tot spreken.

Het verhaal wordt dus door drie individualisten verteld. Wij kunnen ook zeggen dat Beckett het verhaal laat vertellen door drie personen, die niets met elkaar te maken hebben of te maken gehad hebben. Iedere driehoeksverhouding op deze basis is in wezen toch altijd dezelfde.

H. J. Spijker, V

Ad pulchritudinem tria requiruntur

Er bestaat in de huidige samenleving onmiskenbaar een lektuurprobleem. Alle opvoeders en opvoedende instanties maken zich zorgen over wat de jeugd onder ogen komt. Iedereen kan pockets kopen in alle cultuurtalen en leeftijdsgrenzen zijn daar niet voor. Het probleem echter is niet, of schrijvers als Claus, Wolkers, of Campert viezeriken zijn, maar of men het kaf van het koren weet te scheiden en of men weet, wat men met een hand vol glanzende korrels moet aanvangen. Het lektuurprobleem is niet de vraag naar de prikkel van het gevaarlijke boek, maar het is de twijfel aan de werking van het goede boek.

Het lezen van een roman is een gebeurtenis. Men moet zich concentreren op het boek, om thuis te geraken in dat andere gebied, waarin de grote dingen zich voltrekken.

Het kunstwerk, dat de roman is, wil als ieder ander kunstwerk gewaardeerd worden als eenheid, vóór het verstaan kan worden. Zijn begin en einde omspannen een structuur, die men niet herkent als men de lezing verdeelt over verloren kwartiertjes, aandoenlijke gewoonte van ijverige jeugd, die nog niet weet wat ze doet. Veel moderne boeken kunnen trouwens gemakkelijk in één avond uitgelezen worden. Naarmate romankunst zelfstandiger wordt, lijkt ze zich ook gewilliger dan vroeger te voegen naar de eisen van hanteerbaarheid, precies zoals een film, een toneelstuk, een symfonie. Winden waaien zo erg lang niet meer om de rotsen en zeker hebben de bossen opgehouden eeuwig te zingen.

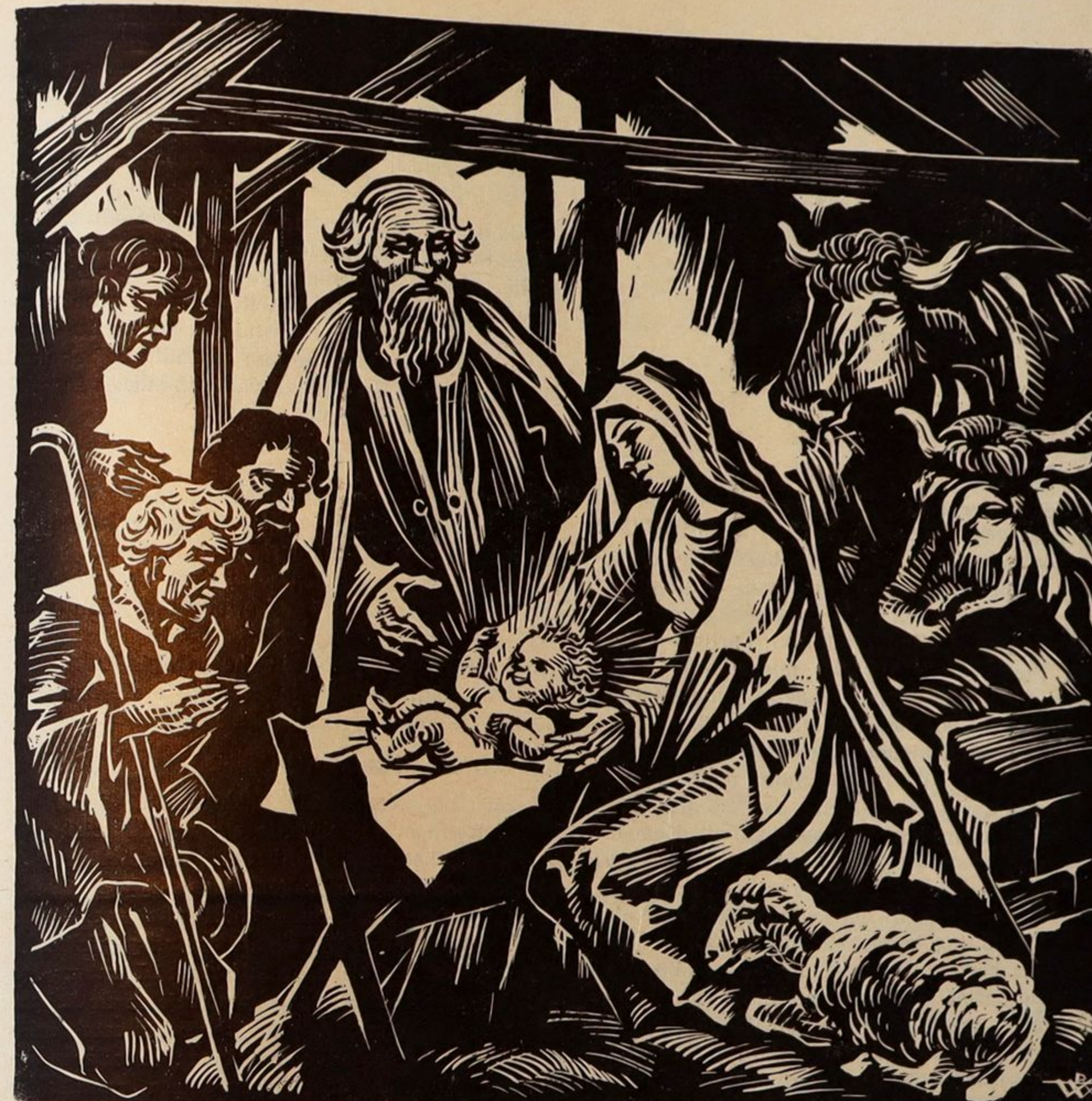
James Joyce heeft een veertigtal jaren geleden de eerste moderne roman geschreven. Hij drong hierin de wereld samen in één enkele stad, Dublin, en die stad absorbeerde hij in het bewustzijn van twee mensen, op één dag, om precies te zijn op donderdag 16 juni 1904. Die twee ontmoeten elkaar één ogenblik, en dat moment is de klik waarmee de eenheid sluit. Een roman is maar een seconde. Deze extreme tijdsconcentratie van het jaren overspannende avontuurrelaas tot iets zo nietigs als een ommezen, eist van de lezer, wil zij functioneren, allicht een evenredigheid aan leesconcentratie, die op de gemakkelijke geboidheid door het jongensboek niet eens meer lijkt.

Voor de bouw van de roman grijpt Joyce terug op... Thomas van Aquino. In twaalfhonderd zoveel verkondigde deze scholasticus reeds wat Joyce in zijn werk nuanceert. Ad pulchritudinem tria requiruntur, drie dingen zijn vereist voor schoonheid: Integritas, Consonantia, Claritas.

Integritas is de eigenschap, die iets waarneembaars aftekent tegen de achtergrond van wat het niet is, een omtrek, een contour a.h.w. die het afbakent van al het andere (in tijd en ruimte). Het maakt het herkenbaar als geheel. Gewaarwording van dit geheel is het eerste stadium der waarneming. Binnen die eenheid, bij nader toezien, ontdekt men veelheid, het complex analyseert men, het atoom blijkt warempel toch splijtbaar, het geheel blijft bijeen dank zij een samenhang, die bestanddelen verbindt, er is structuur, er is ritme, harmonie, samenklank, er is consonantia.

Tenslotte is er claritas. Deze schittering is niet de platonische glans waardoor het ding de absolute volmaaktheid der idee zou afstralen naar ons rijk der schaduwen, en ook niet de ontroerende en sentimentele glans die de lotgevallen van de oude Tor en diens nazaten ten toon spreiden in de eeuwig zingende bossen. De straling, die uitgaat van de aanvankelijk ontwaarde, later ontlede voorstelling is de glans, die de voorstelling krijgt voor de beschouwer, wanneer hij tenslotte in één voltooide oogopslag erkent, dat het ding precies is wat het is en niets anders. Wat schittert is de scholastieke quidditas, de wat-heid van het ding waardoor het helemaal verblijdend zichzelf is. Bestraald worden door die schittering is het ding na gewaarwording en ontleding ten laatste beamen en met Gazelle zeggen: al wat gij doet is blomme zijn. ('t Is waarheid en g'en dubbelt niet). Het is deze hoogste eigenschap van claritas die de beschouwer overrompelt en hem tot die langdurige sekonde stilstand brengt van bloedsomloop en ademhaling, die wij esthetisch behagen noemen.

Deze trits van eigenschappen geldt voor kunst op elk gebied, zowel schilderkunst als literatuur en evenzeer voor beeldhouwkunst als muziek, maar het is de consonantia, die van het grootste belang is, aangezien zij een licht werpt op de integritas van het kunstwerk en het beginsel van zijn claritas is.

De integriteit schijnt in de meer recente romans minder evident te zijn dan in de wat oudere boeken zoals bijvoorbeeld die van Streuvels of Van Schendel. Vooral „Een Hollands Drama” van Van Schendel is een roman van een buitengemene vastheid. De lezer die wel toeziet ontdekt, dat in de laatste bladzij van het boek de eerste wordt hernomen, en dat telkens een vijfde hoofdstuk een vorig vijfde herhaalt. Vijftien maal opnieuw wordt de weifeling van het begin-akkoord beslist in een onherroepelijke overwinningsklank van een laatste donkere regel. In dit alles is steeds het thema de zondigheid, waarmee het boek ook een bijzondere harmonie krijgt. Het geheel berust op de kunst van het herhalen.

Toch zijn er ook wel moderne romans, hetrogene kunstwerken, die om hun eenheid kunnen gewaardeerd worden. Voor hen is niet eenheid evident

maar vrijheid. Koppige consequentie, zoals ze Van Schendel kenmerkt, dient er geen egaliteit, maar verdedigt er recht op verscheidenheid. Een van de beste recente romans is „Het boek Alfa” van Ivo Michiels. De samenhang is willekeur, naar het schijnt, maar ook een verfijnd soort gulzigheid. De heterogeniteit van de modernste romans geeft ze de aanblik van versplintering. Ze zijn ook inderdaad niet weldoortimmerd. Dit sluit echter niet altijd uit, dat deze romans een eenheid kunnen vormen, die ons verbaasd doet staan en vol ontzag doet opzien naar haar verschijning, dat andere gebied, waarin zich de grote dingen voltrekken, die wij als esoterisch ervaren, en waarin wij ons bevoorrecht voelen, wanneer wij er mogen vertoeven, en zijn betovering op ons mogen laten inwerken.

Ko Burger VI

MOLIERE

à vol d'oiseau

OEUVRE

Molière, pseudoniem voor Jean Baptiste Poquelin, leefde van 1622 tot 1673 en schreef in 35 jaar tijds 30 toneelstukken, waarvan de bekendste tot op heden op het werelrepertoire staan. Zijn belangrijkste comedies zijn: *Les précieuses ridicules* (1659), *L'école des femmes* (1662), *Tartuffe* (1664-1669), *Don Juan* (1665), *Le misanthrope* (1666), *L'avare* (1668), *Le bourgeois gentilhomme* (1670) en tenslotte *Le malade imaginaire* (1673).

Zoals in de zeventiende eeuw gebruikelijk was, liet Molière zich dikwijls inspireren door de klassieken, met name door Plautus en Terentius, zonder zich te bekommeren om originaliteit. Hem interesseerde vooral het weergeven van karakters, de psychologische analyse van zijn figuren. Hij staat echter te veel in het „volle leven” om niet tevens aansluiting te zoeken bij de realiteit. Zijn personages bewegen zich in hun eigen milieu, zij voeren de normale gecompliceerdheid van werkelijk levende wezens ten tonele. Mensen, die hij heeft leren kennen in de jaren, die hij doorbracht zwerfend door de Midi, de provincie, die gedurende 12 jaar zijn leerschool was. Mensen ook, die hij heeft ontmoet tijdens zijn jarenlange verblijf aan het vermaarde hof, van een even vermaarde Lodewijk. Molière schildert het leven van de 17e eeuw, zeker, maar zijn meesterhand schept tegelijkertijd de gestalten van mensen, die eeuwig zijn. Zijn burgers en edelen zijn de leeghoofden in optima forma, de halfgaren, de doe-het-zelvers, de nozems, provo's en egoïsten, soms de rechtschapen mensen.

Aldus kan men, zij het met enige goede wil, het oeuvre van Molière beschouwen als bestemd voor altijd, om niet te zeggen voor eeuwig. Molière stelt zich niet tevreden met het constateren en bestuderen van de geestelijke ravage, die de „ondeugd” aanricht in de mens, maar hij volgt het spoor van deze vernielingen tot in de uiterste consequentie. Het ontstaan van de ondeugd uit de ondeugd komt het duidelijkst tot uiting in „*L'avare*”, de vrek: „De gierigheid van Harpagon — l'avare lui-même — doodt in hem het eergevoel, de zorg voor zijn waardigheid, zijn plichtsbesef en zelfs zijn vaderlijke liefde. Maar in zijn kinderen doodt zijn gierigheid het respect en de genegenheid

jegens hun vader. Harpagon's gezinsleven wordt geruïneerd: vader en kind komen als vijanden tegenover elkaar te staan. Het enige wat Molière doet om deze tragedie te maken tot een comédie is de karakters „aangedikt en vereenvoudigd”, d.w.z. aangepast aan de eisen van het theater, in het volle licht zetten; zijn genie doet de rest.

Duidelijk is, dat zijn comedies bijna altijd een „onmerkbare” serieuze grondtoon behouden. Molière bezit de geniale gave om op boeiende, amusante, maar vooral kundige en waarheidsgetrouwe wijze de sociale toestanden en wantoestanden aan de kaak te stellen en zo nodig te hekelen. Dit is misschien de oorzaak van zijn succes in verleden, heden en toekomst.

TRAGIKOMEDIE

Molière omhult de vaak tragische werkelijkheid met de mantel van het komische. Hij weet de diepten van de ziel en van het leven te doorgronden en de plaatsen te vinden waar deze „belachelijk” zijn. Soms brengt het onderwerp met zich mee, dat de komedie een ogenblik de grenzen van het genre overschrijdt tot in het tragische. Maar Molière slaagt erin dit terstond te onderdrukken en terug te keren tot zuivere komedie.

WOORD EN WERKELIJKHEID

Wil men het „vermakelijkheidsgehalte” der stukken toetsen aan een objectieve norm, dan ziet men zelden, dat het de strikt literaire kwaliteiten zijn, die de grootsheid van Molière bepalen. Tijdgenoten als Marivaux en Beaumarchais zijn veel meer meesters van het woord, zij zijn oneindig spiritueler dan Molière, die hierover zelf zegt: „L'auteur n'a pas mis cela (en scène, p.b.) pour être de soi un bon mot, mais seulement une chose qui caractérise l'homme.” De wijze echter waarop Molière een dialoog of twee dooreengevlochten monologen opbouwt staat er garant voor, dat zijn kluchtigheid zich zelden verliest in het burleske, in het boertige, maar altijd enige band houdt met de realiteit. „Pas de vérité sans comique, mais pas de comique sans vérité”, zegt Molière hierover.

MORAAL

Het is niet moeilijk uit Molière's oeuvre een duidelijke moraal te condenseren (Men bedenke echter wel, dat Molière niet bewust moraliseerde!) Deze moraal berust op Molière's eigen empirische psychologie en staat los van het door hem onbegrepen Christendom. Hij eist voor „l'instinct” een grote autonomie op. Wel stelt hij hieraan duidelijke grenzen. Hij laat evenals b.v. Rabelais en Montaigne aan de ratio het toezicht op „het instinct”. De rede billijkt het onbaatzuchtige egoïsme (l'egoïsme désintéressé) van de geliefden. De rede veroordeelt het egoïsme van de vrek Harpagon als uitsluitend materialistisch. Elk individu heeft het recht om volledig zijn natuurlijke aanleg te ontwikkelen, doch heeft tevens de plicht het overeenkomstig recht van de ander te respecteren. Opmerkelijk is, dat Molière, die zelf heel ongelukkig ge-

Paul van Ostayen

Mijn eerste kennismaking met Paul van Ostayen was zijn gedicht: „Ode aan de Singernaaimachine.” Het is een zeer intrigerend gedicht. Me dunkt dat het al menige Singernaaimachine over de toonbank heeft doen gaan!

Paul van Ostayen werd op 22 februari 1896 te Antwerpen geboren. Hij was het zevende en laatste kind van een rentenierende loodgieter, een man die zich in de maatschappij had opgewerkt. Het vervulde hem met leed, dat zijn zoon dit beroep nooit uit zou oefenen. Zijn vader bemoeide zich dan ook niet meer met hem en keerde zich later geheel van hem af. Op school presteerde Paul niet veel en hij ging al gauw over naar de kunst. Samen met zijn vriendje ging hij toneelstukken schrijven. Hij heeft vier middelbare scholen gevolgd en blonk alleen uit in godsdienstgeschiedenis. Voorts dweepte hij met Van Gogh, was vol bewondering voor de Franse letterkunde en later ook voor het Duitse expressionisme.

Hij was een dandy en ging excentriek gekleed. In 1913 werd hij als leider en onruststoker van de vlaamsgezinde atheneum-

studenten van school verwijderd. Hij kreeg een baan op een kantoor, waar hij gedurende heel de oorlog zou blijven. In zijn vrije tijd verslond hij stapels lectuur waaronder ook Franse en Duitse tijdschriften. Samen met het Duitse leger stroomden namelijk veel tijdschriften het land binnen. Zo leerde hij het Duitse expressionisme met mannen als Walden, Grosz en Kafka kennen. De eerste wereldoorlog nu heeft in België veel grotere invloed gehad op de literatuur dan in het neutrale Nederland. Sociale, ethische en religieuze tendenzen overheersten in de poëzie van tijdens en na de oorlog. In 1920 werd het maandblad „Ruimte” opgericht. De dichters die bij dit tijdschrift aangesloten waren verwierpen alle „schone vormen.” De Duitse bezetting, de verschrikkingen van de oorlog, de veroordeling van de activisten na de wapenstilstand, maar ook de invloed van het Duitse expressionisme maakten een verlangen naar nieuwe menselijkheid wakker. Dit is aanvankelijk ook het cultuurprogramma van Paul van Ostayen: de nieuwe liefde als beginsel van de nieuwe cultuur. Hij getuigde van een alles omvattend gemeenschapsgevoel en wil, geschokt door de oorlog, tot vrede en broederschap onder de mensen komen. Van Ostayen was een kind van Antwerpen, een kind van de stad. Het feit dat het contact met de natuur verloren was gegaan, waar Paul van Ostayen zelf een typisch voorbeeld van is, had directe gevolgen voor de literatuur. Andere beelden en geluiden worden door oog en oor opgevangen. In plaats van huizen, weilanden en korenvelden zijn er lantaarnpalen, auto's en music-halls. Het levensritme versnelt. Van de zintuigen wordt meer gevergd. Ook de geest wordt zwaarder op de proef gesteld. Psychologische gewaarwordingen verhogen de spanningen in de stadsmens, gejaagd-

heid, vertechnisering en vele andere. Het substraat van de moderne poëzie is dan ook de grote stad met al zijn facetten. Van Ostayen leefde in zo'n stad, maar hij kende de stad nog niet. Het fascineert hem, het overweldigt hem; danszalen, bioscopen en dekadentie. En hij de jonge dandy wordt er midden in geplaatst. En hij voelt zich er toe aangetrokken, hij vlucht erin om in een roes te komen, om te vergeten, en aan de alledaagsheid te ontsnappen. Hij probeert zijn ellende te verzachten in nachtbars en music-halls maar hij blijft eenzaam, alleenstaand. Onbewust had hij grote behoefte aan geborgenheid, die hij thuis nooit gevonden had. Telkens weer schemert door zijn verzen heen dat hij geen raad weet met zichzelf en het ingewikkelde leven. Nooit voelt hij zich opgenomen, nooit opgelost in de massa.

Dit komt allemaal in zijn eerste beroemde bundel „Music-hall tot uitdrukking waar hij in 1916 als dichter mee debuteerde. Deze bundel bevat de betekenis van een jongeling, een scepticus, een relativist, impressionistisch, neo-romantisch en schools. Het is een bundel vol onverwerkte verwondering over het stadsleven, vol amoureuze desillusies en idealisering van vriendschap. Later zal hij deze bundel afwijzen als „jeugdwerk”, als onbeholpen en onaf. Hij zal zelfs zoveel mogelijk exemplaren trachten terug te kopen om ze te verbranden. Deze eerste bundel werd voor Paul van Ostayen een mislukte poging om zijn eenheidsgevoel kwijt te raken. Toch heeft hij met deze bundel door de gedurfde afrekening met het verleden, met het impressionisme, de namijmelarij en het individualisme van '80 de weg vrijgemaakt, zowel voor hem zelf, als voor zijn generatie-genoten, om een nieuwe Vlaamse poëzie te ontwikkelen.

G. Imming VI

huwd is geweest, zoveel belang hecht aan het regelmatige en vreedzame gezinsleven, alsook aan de opvoeding van de kinderen met „le bon sens”. Hieruit blijkt hoezeer ook Molière kind is van zijn eigen zeventiende eeuw. Hij staat het ideaal voor van persoonlijk geluk en sociaal welzijn, dat voortkomt uit de deugden van de mens. Dit ideaal kenmerkt het hele oeuvre.

KRITIEK

De schrijver dezes was onlangs in de gelegenheid een uitvoering van „Le Malade Imaginaire”, ge-

geven door een te Parijs gevestigd toneelgezelschap bij te wonen. Het stuk werd gespeeld in de Jardin des Tuleries, 70 meter van de plaats, waar Molière in 1673, tijdens de opvoering van ditzelfde stuk, waarin hij de hoofdrol speelde, overleed. Deze voorstelling bewees mij hoe groot nog de aantrekkingskracht is van zijn werk en heeft mij doen besluiten alle kritiek, die in de loop der tijd hierop is uitgeoefend, terecht of ten onrechte, hier niet aan de orde te stellen.

peter buur

KRONIEKEN

9 sept.

Eenieder komt op school met een zak op de rug. Wat zit er in de zak? Niets dan goede voornemens! Een monkellachje hier en daar geeft het gelukkige gevoel, dat het weer fijn het oude deuntje zal worden. Zij weten immers ook wel, dat elk goede voornemen gelijk is aan een ladder, die te kort is?

23 sept.

De dag van de rotzooi. Het is weer kiezen geblazen. Uit de stembus komt als een charmant duivelinnetje uit het doosje Janet te voorschijn, die het bestuur van Mutua Fides een heel jaar zal leiden. Uit de Copybus komt nog helaas niets!

27 sept.

Op een vrolijke bijeenkomst wordt het nieuwe bestuur van Camera Musica geïnstalleerd.

1 okt.

Begin van de wijnmaand. Broeders laat ons deze maand de wijn drinken: niet uit glazen, maar uit kommen, potverdomme.

9 okt.

De V gymmers herdachten het feit, dat twee hunner klasgenoten achttien jaar geleden het levenslicht zagen, zagen wiele wiele wagen, wie helpt mee de wijn in emmers aan te dragen?

14 okt.

Scharen optimistische onderbouwers verzamelen zich in de aula. Het moet er toch van komen, de dag der voorlichting is aangebroken. De meneer van Mutua Fides vertelt hoe waardevol de club wel is. De meneer-met-de-lange-neus van Camera Musica zegt twee minuten niets. Dit lijkt ons de juiste methode.

23 okt.

Hockey-toernooi voor de bovenbouw. Na enkele minuten reeds vallen enige hoge bovenbouwers meer dood dan levend op de grond neer, en zij doen, na eenmaal neergezegen te zijn, niet anders dan hevige rookwolken uitblazen en teer en nicotine zweten.

29 okt.

De stad Hoorn dreunt op zijn grondvesten door het angstwekkend gehuil der onderbouwers, die op vossenjacht zijn. Zij maken het zich echter gemakkelijk en nemen een koe als symbool. Het gemak dient de mens. Ook de bovenbouw laat zich niet geheel onbetuigd. Zij dient de wetenschap door de Fenomenologie van de Bietmesjiek haarfijn te analyseren.

11 nov.

Sint Maarten rijdt door sneeuw en wind! Aan de Koepoortsweg woont een brave man, die ons wel wat geven kan. Dat was op deze gezegende dag weer overduidelijk. Kwam hij immers niet met een fonkelnagelnieuwe Fiat aansnorren?

25 nov.

Het beloofde weer een echte oude interscholair te worden, doch onze gasten schenen reeds aan zichzelf genoeg te hebben. Misschien vatten zij het op als een intermezzo op de lange tocht van daar naar hier, en van hier weer terug, of misschien hadden wij ze een luie stoel en een sigaar moeten aanbieden? Wie weet was dit toch beter geweest? Zelfs de stille wens van een verliefde mijneraar mocht niet vervuld worden, die dacht aan de eerste regel van Twelfth Night: if music be the food of love, play on, give me excess of it!

5 dec.

IV Gym. organiseert een bezoek van Sint Nikolaas, compleet met staf, stappers, mijter, tabbaard en soepjurk, om de kleine kinderen de stuipen op het lijf te jagen. Mijnheer Salman, die al te ostentatief liet blijken, dat hij gortig was, werd een enkele reis naar Spanje aangeboden, om daar tot Salnoot omgebakken te worden. Ook andere uitwassen van soortgelijke aard werden door de niet minder krasse dan heilige dreestrekker op radikale wijze de kop ingedrukt.

8 dec.

Mijnheer Veken laat weer eens zijn „humorous countenance” zien, en debiteert een van de onlosmakelijk met zijn optreden verbonden uien. „Een parasiet is iemand, die door een draai-deur gaat en niet meeduwet,” zo zegt hij.

Intussen zal uw annalenschrijver niet verzuimen in de volgende editie der eekaa de volgorde der binnengekomen stukken copy keurig netjes aan te geven, en de desbetreffende schrijvers (sters) naar verdienste loven.

Maar vooal niet dringen, het briefkastje is maar van zwak hout vervaardigd, en maakt u het ook niet te lang.

*Uw dienaar Kwuis Klerq.
(Zo heet ik).*

Ook voor Uw school kunt U goede gebruikte schoolboeken kopen! Wij leveren U die voor zover de voorraad strekt in goede staat en onder garantie en berekenen voor deze boeken 66 % van de prijs bij uitgave. Onze Afdeling Nieuwe Boekhandel zal Uw bestelling gaarne aanvullen met nieuwe boeken. Van Dijks Boekhuis - Oudestraat 26 - Kampen.

Advertentie

KANKERINSTITUUT E.K. N.V. HOORN

Gevraagd:

Een energiek jongmens, goed kunnende ja-knikken en lopen. Geboden wordt afwisselend werk in moderne omgeving. Eventueel benoembaar tot hoofdredacteur van Eigen Koker.

Deelnemer Kerstprijsvraag no 100.037